

Елин Пелин
Старата пара

Тю да се не види! Току-що намисли Герчо да се жени, оно война се отвори.

– Чекайте, бре хора, барем да я изберем, та като се върна, да знам коя че ме посреща – вика Герчо.

– Да си му мислил навреме, Герчо! Моми много, с кола да ги товариш, като любеници...

– Много, брате, ама законо ми една дава, тебе да си я изберем.

– Е, избирай де, що гледаш!

Оно лесно е да се рече „избирай“, ама седни да избираш, да видиш лесно ли е...

Да ти дадем пълно село с моми, коя от коя по-хубава, па да ти кажем: „Ха де, сега избирай!“ – лесно ли че ти е, а?

Те и Герчовата работа е такава. Па и цена нема момчето – сиромаш е.

Нема Герчо дом, ни къща, ниви, ни ливади,
ни занаят знае пари да извади...
Всичко има он една гъдулка,
троеструнна, яворова, с капак седефлия.
На шийката с огърлица, като млада булка.

Всичкия му живот е у тая пуста гъдулка! Като я пипне в ръка, като заиграят ония пръсти, като трепне лъка, като рекне некоя... Не свири пустата му гъдулка, ами говори.

Трите струни, като три девойки гласовити,
от сърце въздишки ти изкарват, сълзи от очите...

Оно и друга дарба му е отделил господ: дал му коса руса, копринена, очи сини като мъниста и златна уста, от гъдулката му по-благодумна. Две думи ти рече, две годин ти слади.

Всичко добро, но нали е сиромашко момчето! Пък любовта пуста, не знам каква е станала, като види сиромаш човек, бега като опърлена.

Млад е Герчо, жени му се, па седи и мисли какво да прави. Коя он да избере? Поискал би Ганка Гръгоричина. Она има очи големи, черни, като го погледне, чини му се, автомобил го прегазил... Добре, ама баща ѝ такива зетьове като Герчо не иска и да види. Там не може.

Е, тогава – Пенка... Пенка, ама она върти двадесет души ергени. Да ги сбереш, от мустаците им цяла черга да изтъчеш. Не, Герчо там го нема. Он е човек скромнен. За него – Стоянка. Она като чуе гъдулката му,

разтреперва се и бие крак у земи, като неяздена кобила. Пуста Стоянка! Тя пък има един глас, като говори – орехи брули. Веднаж да му каже: „Герчо, обичам те!“ – и ще му се пукнат тъпанчетата. Оставй и нея...

Ха, Дончето! Ех, шо ситно ходи това Донче! И очите му са сини като Герчовите. Само че нослето й е остро, трябва да е зла като змия. Прескочи и нея, Герчо! Дръж Тонка! Ама пшът! И там не ти е работа, Герчо! Тонка те продава за две оки плява – пази се...

Пък шо ти трябва да ходиш толкова далече! Я виж поповото, по-малкото. Оно се много бели и черви, ама песъко в реката защо е – че го нзтриеш! Добре, ама поп и гуслар сватове не стават. Земи Кина! – Е, Кина е много дебела. Тогава Дука? – Дука е много тънка. Лала? – Много ниска. Цона? – Висока.

Тю, да се не види макар! Върна се момчето от служба и не може мома да си избере!

Току да избере, оно се война отвори. Всички тръгнаха и Герчо тръгна.

– Сбогом, Герчо!

– Сбогом, момичета! Хубави сте, сладки сте, мили сте, ама мои да сте!

И засвири Герчо с гъдулката, а она хем запе, хем заплака.

– Сбогом, Герчо!

– Сбогом, момичета!

– На ти здравец, да си здрав!

– На ти невен, да не венеш!

– На ти помниче, да ме помниш!

– На ти оченце, та пак да се видим!

– Дайте, момичета, дайте, баювите, живи да сте! – дума Герчо и се кичи по шапката, по менчето, по пояса, по ризката, по гуслата! – Всички ме обичате, всички ви обичам.

И върви Герчо, свири с гъдулката и се протава.

Трепкат възбудено сърцата на запасните. Чуват се провиквания. Бъклици с вино се разнасят от уста на уста. Плачат мекосърдечните жени. Старците благославят. Всички са се събрали да изпратят момчетата.

Накрай село пред Герчо се изпречи Кунка куцичката. Тя приде смутена, бледа. Очите й бяха пълни със сълзи, като два бистри кладенци.

– Герчо, на ти от мен стръкче здравец, да знаеш...

Кунка недоизрече. Сълзи се сипнаха от очите й и задавиха думите й.

Герчо се спря изненадан, пое Кункнната китка, грижливо увита с

червен конец и на него прикачена стара сребърна пара.

– Тая пара ми е дадена от дедо – комитата, – когато съм кръщавана. Тя е благословена. Носи я, Герчо – добро да ти носи. И господ да те пази, Герчо.

Герчо престана да свири и погледна учудено Кунка.

Он не бе мислил никога за нея. Она често бе спирала на него дълги, скрити погледи, но он нехайно бе ги отминал. Кунка Димовата, смирена и бедна девойка, малко кривичка с ногата – никой не се лакомеше за нея, а Герчо от другите по-долу не падаше. Погледите и какво бяха – ветър, що духа.

Сега Герчо се вгледа в срамежливото Кункино лице.

– Я, тя била хубава – хвъркна нещо като врабче през Герчовата мисъл. – Сполай ти, Куне, ти... само ти ме изпращаш като свой човек.

Кунка се усмихна през сълзи. Светна обичливото ѝ лице, мръднаха тихо малките ѝ устни. Нещо стопли душата на Герчо. Посети я нещо чакано, нещо търсено и никога ненамерено. Сърцето му се развълнува, стана му мило.

Герчо мушна бързо в пазухата, до сърцето си, китката с парата и погледна още веднаж Кунка... И още веднаж видя, че она била хубава. Сляп ли е бил, досега да не види!

Не. Кунка не бе като другите – да блещи. Она имаше друга хубост – скрита хубост, дето не се вижда отдалече, дето я не виждат простиге човешки очи. Хубост, дека се в душата вижда.

Герчо замина.

До казармата цветята повехнаха. До гранцата изгуби ги до едно. Само при сърцето му остана запазена китката на Кунка, със старата пара.

Тая китка Герчо грижливо пазеше навсякъде. В окопа ли лежеше, под дъжд от шрапнели и куршуми, на нож ли летеше към врага, он пи-паше местото на сърцето си, дето стоеше Кункината китка. И щом тур-неше ръка на нея, пред очите му изпъкваше образа на Кунка, със скритата хубост, с малките устни и с разплаканите очи. И Герчовото сърце трепваше... Той се спускаше напред, реवेशе ура и увличаше всички.

При една атака Герчовата рота попадна в страшен огън. Вражи куршум перна Герчо право в сърцето.

„Убит съм“ – помисли си он и разкопча мундира.

Щом разтвори пазухата си, оттам изпадна куршума, сплескан като слюнка. Кункината сребърна пара бе изкорубена. Куршумът бе ударил право в нея.

Она спаси сърцето на Герчо.

И он като се върна, даде го на Кунка, даде и го цяло-целеничко, тъй както бе украсено с орден за храброст.

КРАЙ

© Елин Пелин

Източник: Словото
Набиране: Георги Величков

Публикация:

Елин Пелин. Събрани съчинения в шест тома, том трети
„Български писател“, С. 1977.
Под редакцията на Тодор Боров, Кръстьо Генов и Пеньо Русев.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/5589>]